

# ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

## Приймальна комісія

### ПРОГРАМА

**фахового вступного випробування  
для вступників до ДВНЗ «Ужгородський національний університет»  
на навчання для здобуття ОС доктор філософії,  
спеціальність 033 – «Філософія»**

### 1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

**Загальні відомості.** Програма складена відповідно до освітньо-наукової програми (ОНП) підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії – спеціальності 033 «Філософія».

Приєм абітурієнтів, які здобули освітній ступінь (ОС) магістр, здобутого за неспорідненим напрямом, для здобуття ОС доктор філософії за спеціальністю 033 – «Філософія» проводиться за результатами фахового вступного випробування у формі усного іспиту, презентації дослідницької пропозиції та додаткового вступного випробування з філософії.

**Мета вступного випробування** полягає у з'ясуванні рівня теоретичних знань і практичних умінь та навичок за програмою підготовки фахівця ОС доктор філософії спеціальності 033 – «Філософія», необхідних для здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для проведення власного наукового дослідження, участі у колективній науково-дослідній роботі, здійснення власної педагогічної діяльності у закладі вищої освіти, виконання власного наукового дослідження та підготовки дисертації відповідно до вимог, що висуваються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі філософських наук за спеціальністю 033 «Філософія».

**Вимоги до здібностей і підготовленості абітурієнтів.** Для успішного засвоєння дисциплін нормативної та варіативної частин навчального плану для підготовки за ОС доктор філософії спеціальності 033 – «Філософія», а також практичної частини, яка передбачає підготовку та захист дисертації, абітурієнти повинні мати вищу освіту (магістр) та здібності до оволодіння знаннями, уміннями і навичками в галузі філософських наук і їх практичного використання у процесі здійснення наукового дослідження.

Вступник повинен знати:

- методологічні засади, категорії філософського осмислення люди ни, суспільства, культури з позицій різних теоретичних парадигм, розуміти етико практичну значущість філософського знання.
- предмет, завдання, принципи сучасного філософського дискурсу, їх зв'язки з попередньою інтелектуальною історією.
- особливості формування філософських проблем на різних історичних етапах соціокультурного буття та в різних цивілізаційних вимірах.

- відмінності принципів класичного, некласичного і постнекласичного філософських дискурсів у вирішенні проблем соціально – історичних процесів та людського існування.

- структуру філософського знання, специфіку методологічних підходів його галузей, їх категоріальний інструментарій.

- особливості різних тлумачень культурно – історичного та суспільного розвитку, їх сильні сторони та недоліки.

- основні положення та принципи теорій гносеології, антропології, аксіології, філософії історії та філософії культури.

- класифікацію напрямків філософських шкіл, розрізняти їх риси та чинники формування.

Вступник повинен вміти:

- аналізувати, порівнювати зміст філософських вчень відповідно до їх істотних положень.

- володіти основними поняттями та методологічним інструментарієм філософського аналізу соціально – культурних феноменів.

- класифікувати, систематизувати, узагальнювати отримані знання відповідно до поставленої наукової проблеми, їх структурувати та обґрунтовувати.

- критично аналізувати та самостійно оцінювати тенденції розвитку соціально-історичних процесів, їх перспектив.

- використовувати інструменти аналітичного мислення і фундаментальні філософські знання у виборі стратегії наукового пошуку та для змістовної дискусії на актуальні світоглядні проблеми.

- аналізувати історичні особливості філософських антропологічних вчень в контексті процесів глобалізації та інформатизації та актуальних питань сучасної культурної ідентичності.

- інтегрувати філософське знання з повсякденністю для розуміння сучасних історичних тенденцій та аргументованого обґрунтування власної світоглядної позиції.

- володіти методами філософського мислення для аналізу актуальних цивілізаційних і соціокультурних процесів, що відбуваються в українському суспільстві та світі.

- проектувати і здійснювати комплексні дослідження на засадах системних філософських знань принципів та інструментарію сучасного наукового пізнання, його соціокультурної обумовленості та полідисциплінарного характеру.

Обов'язковою умовою також є вільне володіння державною мовою.

**Характеристика змісту програми.** Програма охоплює основну проблематику навчальних дисциплін, які дозволяють перевірити і оцінити необхідний рівень набутих знань та практичних навичок, які є базовими для подальшого опанування освітньо-наукової програми спеціальності 033 «Філософія».

## **2. ПЕРЕЛІК ФАХОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН, З ЯКИХ ПРОВОДИТЬСЯ ВСТУПНЕ ВИПРОБУВАННЯ**

Для вступників на ОС доктор філософії за спеціальністю 033 «Філософія» цей комплекс стосується таких частин філософської науки:

- Онтологія;
- Гносеологія;
- Філософська антропологія
- Соціальна філософія;
- Філософія історії;
- Філософія культури

## **3. ТЕМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ**

### **ТЕМА 1. Філософія, коло її проблем та роль у суспільстві**

Світогляд і філософія. Поняття світогляду. Світогляд як духовно практичний спосіб освоєння світу. Структура, риси, суспільно-історичний характер світогляду та його роль у житті суспільства. Класифікація світогляду. Історичні типи світогляду: міфологія, релігія, наука і філософія. Філософія як теоретична основа світогляду та загальна методологія наукового пізнання.

Філософія, її предмет і структура. Концепції походження філософії. Природа філософських проблем. Специфіка філософського освоєння дійсності. Типи філософствування. Основні розділи філософії: історія філософської думки, онтологія, феноменологія, філософія розвитку, гносеологія, епістемологія, соціальна філософія, філософська антропологія, філософська аксіологія, філософія історії. Головні теми філософських думок: людина і світ, мислення й буття, духовне і тілесне. Проблема основного питання філософії.

Функції філософії: світоглядна, онтологічна, методологічна, гносеологічна, евристична, аксіологічна.

Соціальна спрямованість філософського знання. Роль філософії у суспільному житті. Філософія, політика і сучасність. Загальноцивілізаційне й національне у філософії. Філософія і культура. Філософія і мораль. Філософія і наука. Філософія і право.

Місце філософії у самопізнанні людини. Гуманістичний зміст філософії. Людиномірна сутність філософії. Загальнолюдські цінності у філософії. Філософське обґрунтування гуманізму.

Мета вивчення філософії як навчальної дисципліни. Наукові, методологічні та методичні основи вивчення філософії.

## **ТЕМА 2. Філософський зміст проблеми буття**

Онтологія, її основні проблеми та категоріальні визначення. Головні онтологічні категорії (буття і ніщо, сутність і існування, єдине і множинне тощо). Типи онтології: матеріалізм, ідеалізм, монізм, дуалізм, плюралізм.

Виникнення і філософський смисл проблеми буття, її історичне усвідомлення. Речево-субстратне буття. Поняття “буття” в діалогах Платона. Трактатування буття Аристотелем. Загальне в постановці й дослідженні буття в німецькій класичній філософії. Сучасна філософська думка щодо сутності буття.

Категорія “буття”, її суть і специфіка. Співвідношення категорій: буття, суще, реальність, дійсність. Світ як сукупна реальність. Зміст світу. Структура реальності. Реальність об’єктивна і суб’єктивна. Світ речей і світ ідей. Об’єктивність ідеального. Основні форми буття. Діалектика буття.

Роль категорії “субстанція” для визначення онтологічних основ і способів буття світу. Сутність як субстанція. Субстанція і акциденції. Багатоякісність субстанції: якості первинні і вторинні. Субстанція протяжна і субстанція мисляча.

Матерія як об’єктивна реальність. Головні філософські й природничо-наукові уявлення про матерію. Сучасна наука про складну систему організації матерії та її властивості. Віртуальна реальність – нова форма буття.

Матерія і рух. Становлення, зміна, розвиток. Саморозвиток і рух як результат зовнішнього впливу. Головні форми розвитку матерії. Редукціонізм. Еволюція і революція. Соціальна криза. Катастрофа.

Простір і час як форми існування матерії. Еволюція уявлень про простір і час. Час статичний і динамічний, циклічний і лінійний. Напрямок часу. Нескінченність часу і простору. Просторово-часовий континуум для різних форм руху матерії. Феномен соціального простору.

Поняття “світ” і “картина світу”. Буденна, світоглядна та наукова картина світу, їх відмінність та історично-мінливий характер. Сучасні наукові моделі розвитку світу.

## **ТЕМА 3. Свідомість: онтологічний статус**

Походження та сутність свідомості як філософська проблема. Головні концепції походження свідомості. Античне, середньовічне і новоевропейське розуміння свідомості.

Генезис свідомості. Відображення як найбільш загальна властивість матерії, його природа і форма. Розвиток форм відображення. Свідомість як вища форма відображення. Свідомість як форма регулювання і необхідна умова життєдіяльності людини, її суспільна природа, сутність і функції.

Поняття психіки. Еволюційно-біологічні, культурно-історичні та соціальні передумови розвитку психіки. Мозок і психіка. Психофізична проблема.

Свідомість як функція мозку, як відбиття дійсності. Феноменологічна концепція свідомості (“явища”, “процеси”, “акти”, “дії”, “стан”, “функції”, “здатності”).

Самосвідомість, її форми і структура, предметність і рефлексивність.

Феномен несвідомого, його природа і функції. Несвідоме як психічний феномен. Енергетика і структура несвідомого (“Воно”, “Я”, “Над-Я” за З. Фрейдом; архетипи колективного несвідомого за Юнгом).

Деякі шляхи впливу на несвідоме (аутотренінг, медитація, молитва).

Структура свідомості. Свідомість як діяльність і сукупність знань. Когнітивно-інформаційні процеси. Види перцептивних процесів (відчуття, сприйняття, уявлення). Мисленні процеси (мовно-речові, образно-споглядальні, понятійно-логічні). Образне і понятійне мислення. Інтуїція, уявлення, творчість.

Свідомість і мова. Природна і штучна мова, їх співвідношення. Проблема штучного інтелекту. Специфіка юридичної мови.

Емоційно-психічний світ свідомості, структура і функції емоцій, різноманітність емоційних станів (афекти, переживання, переоцінка цінностей у ситуації стресу, фрустрації). Світ емоційного спілкування (довіра, любов, надія).

Воля як універсальний регулятор свідомої діяльності. Прийняття рішень.

Пам’ять – здатність зберегти, відтворити досвід.

Функції свідомості. Фундаментальна роль категорії “свідомість” у філософії, її методологічне значення для пізнання природи, суспільства і людської діяльності.

#### **ТЕМА 4. Пізнання, проблема істини**

Пізнання в контексті людського існування. Зародження гносеологічної проблематики в історії філософської думки. Головне питання гносеології. Суб’єкт і об’єкт пізнання. Людина як суб’єкт пізнання: проблема інтросуб’єктивності. Об’єкти матеріальні й ідеальні. Проблема обґрунтування знання. Знання і думка, віра і переконання.

Форми пізнавальної діяльності. Буденне, релігійне, художнє пізнання.

Види пізнавальної діяльності: чуттєве й раціональне, емпіричне й теоретичне, їх основні форми і способи взаємодії.

Проблема істини у філософії і науці. Діалектика абсолютної і відносної істини. Конкретність істини. Критерії істини в ціннісно-орієнтованому пізнанні. Істина і метод пізнання. Істина в судових рішеннях.

Буття як діяльність. Постановка проблеми практики в марксистській філософії, інших філософських доктринах. Структура практики. Принцип визначальної ролі практики в пізнанні. Практика як головний критерій істини. Необхідність і свобода в практичній діяльності. Проблема вибору. Вибір і цілепокладання.

Особливості практичної свідомості. Особливості соціального пізнання, його концепції. Людина і суспільство як об’єкти соціального пізнання. Роль

суспільних інтересів і потреб у пізнанні соціального буття. Соціальне пізнання і гуманітарне пізнання. Соціальна прогностика і футурологія.

## **ТЕМА 5. Логіка та методологія наукового пізнання**

Поняття науки. Специфіка наукового пізнання. Особливості об'єктів, мови, принципів наукового пізнання (системність, достовірність, відтворюваність результатів, ефективність та ін.).

Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання. Логіка наукового дослідження та її етапи (факт, проблема, гіпотеза, теорія, ідея тощо).

Методологія наукового пізнання. Поняття методу і методології. Рівні методології. Методи емпіричного дослідження: спостереження, описання, вимірювання, експеримент, індукція, аналогія, класифікація.

Методи теоретичного дослідження: дедукція, моделювання, формалізація. Методологія розвитку теорій: від абстрактного до конкретного, єдність історичного та логічного. Сучасна методологія пізнання. Комп'ютеризація науки. Комп'ютерне моделювання й віртуальна реальність. Комп'ютеризація як основа нових інформаційних технологій, що забезпечують удосконалення форми взаємодії у науковій спільноті. Комп'ютеризація й перспективи освіти.

Соціальні функції науки (перетворення в безпосередню продуктивну силу, включення в процеси соціального розвитку, у рішення глобальних проблем сучасності).

Наука і мораль. Свобода наукового пізнання й соціальна відповідальність ученого.

## **ТЕМА 6. Методологічна функція філософії у науковому пізнанні**

Наука як об'єкт філософського дослідження. Типологія філософських і методологічних проблем науки. Філософські засади науки. Філософія як рефлексія над наукою. Прогностична місія філософської рефлексії. Філософія й наукова творчість. Феномен творчості. Творчість як найбільш адекватна форма людського існування. Головні концепції творчості в історії філософії. Етапи і структура творчого процесу.

Особливості творчої думки. Творча воля. Творча інтуїція. Проблема детермінантів творчості. "Трагедія" творчості. Риси творчої особистості "ідеального" вченого. Евристика наукового пошуку. Особливості методологічного мислення сучасної науки. Зміна стилів мислення. Стиль мислення і філософія. Диференціація й інтеграція в науці. Проблема класифікації наук. Взаємодія наук як чинник їх розвитку. Методологічна єдність і багатоманітність сучасної науки. Загальне й особливе в розвитку науки. Наукові картини світу та їх значення.

Проблема аксіологічної суверенності науки. Громадянська відповідальність учених. Ідеали науковості й цільові установки в галузі фундаментальних і прикладних досліджень. Комп'ютеризація науки. Машинне моделювання.

Комп'ютеризація як основа нових інформаційних технологій, що забезпечують удосконалення форм взаємодії у науковому товаристві. Комп'ютеризація і перспективи науки.

## **ТЕМА 7. Концепції розвитку світу, людини, пізнання. Типи діалектики, її зміст і функції**

“Людина – світ” як предметне поле філософії. Принципова суперечність понять “світ у цілому” й “людина як мікрокосмос”. Суперечність й процесуальність буття світу і людини. Два способи філософського осягнення буття: метафізика й діалектика. Епістемна природа метафізики як учення про незмінні основи світу. Метафізичний спосіб мислення, його межі.

Діалектика як вчення про розвиток і метод пізнання. Історичні форми діалектики. Поняття “категорія”, “закон”, “принцип”. Діалектика як система принципів, законів, категорій. Об'єктивна і суб'єктивна діалектика.

Принципи діалектики. Принцип загального зв'язку. Поняття “відношення”, “зв'язок”, “взаємодія”. Принцип розвитку. Поняття “зміна”, “рух”, “розвиток”. Саморух і саморозвиток.

Проблема законів діалектики. Закон діалектичної суперечливості. Закон взаємного переходу кількісних змін у якісні. Закон заперечення заперечення. Філософські дискусії навколо законів діалектики та їх принципів.

Категорії діалектики. Одиначне, особливе і загальне. Явище і сутність. Форма і зміст. Частина і ціле. Елемент, структура, система. Причина й наслідок. Необхідність і випадковість. Можливість і дійсність. Свобода й необхідність. Методологічне значення законів і категорій діалектики для юридичної теорії і практики.

Альтернативи діалектики. Традиційні (класичні) альтернативи діалектики: метафізика, догматизм, релятивізм, софістика і еклектика.

Модифікація діалектики в сучасних філософських доктринах (некласичні концепції діалектики: “трагічна діалектика”, “діалектична теологія”, або “теологія кризи”, “негативна діалектика”). Синергетика.

## **ТЕМА 8. Людина як предмет філософського аналізу**

Філософська антропологія у структурі знання. Антропологічна парадигма у філософії.

Людина як предмет антропології. Проблема людини в історії філософії. Історія антропологічних поглядів і вчень. Людина і Космос в античній філософії. Людина і Бог: релігійна антропологія. Антропоцентризм і гуманізм епохи Відродження. Філософія розуму Нового часу. Людина-машина (Ламетрі). “Феноменологія духа” Гегеля. Метафізика волі (А. Шопенгауер). Потяг до смерті (С. К'єркегор). Воля до влади (Ф.-В. Ніцше). Теорія еволюції Ч. Дарвіна і проблема походження людини. Філософська антропологія (М. Шелер, А. Гелен, Х. Плеснер). Антропологічна константа ХХ ст. (П. Тейяр де Шарден, М.

Хайдеггер, К. Ясперс, Й. Хейзинг, Е. Кассіер, Ж. Лакан, А. Камю, Ж.-П. Сартр).

Основні концепції походження людини (антропосоціогенез, дарвінізм, космізм, теологія).

Антропосоціогенез і його комплексний характер. Основні фактори антропосоціогенезу: праця, спілкування, мова. Генезис праці, знаряддева діяльність, виробництво. Роль мови в процесі антропосоціогенезу, у формуванні свідомості та предметно-практичній діяльності.

Філософська проблема природи й сутності людини. Людина як єдність вітального, соціального і духовного. Внутрішні протиріччя сутності людини. Неспроможність біологізаторської та соціологізаторської редукції у трактуванні людини.

Діалектика соціального процесу й еволюції людини. Вплив науково-технічного прогресу на умови життя людини як біологічного виду.

Тема життя і смерті у філософії. Самоцінність людського життя і право людини на гідне життя. Біологічні й соціальні межі життя. Смерть і безсмертя. Проблема евтаназії. Дискусія про “право на смерть”. Сенс життя людини й людства. Перспективи людини й людства.

## **ТЕМА 9. Духовне життя суспільства**

Духовна діяльність, її особливості. Категорія “дух”, її роль у розумінні внутрішнього світу людини. Ідеальне, його природа. Дух і душа. Феноменологія духу. Проблема походження й сутності духовного.

Основні сфери духовного життя суспільства: ідеологічне та суспільно-психологічне, наукове, художньо-естетичне, освіта й виховання. Поняття “духовне життя суспільства”. Елементи духовного життя суспільства та їх взаємозв'язок. Духовне виробництво, духовні потреби, суспільна свідомість.

Поняття “суспільна свідомість”. Суспільна свідомість та суспільне буття. Співвідношення духовного життя суспільства й суспільної свідомості.

Зміст і структура суспільної свідомості, її закономірності. Діалектика науково-теоретичного і буденно-психологічного рівнів свідомості. Форми суспільної свідомості. Критерії класифікації. Політична свідомість і діяльність. Правосвідомість. Мораль як регулятор життєдіяльності. Естетична свідомість та освоєння світу. Специфіка релігійної свідомості. Екологічна свідомість. Взаємодія форм суспільної свідомості.

Суспільна й індивідуальна свідомість. Суспільна свідомість і соціальна дія. Масова свідомість.

Культура як специфічна соціальна реальність. Поняття культури, її “надприродні”, духовні аспекти. Культура як підґрунтя людського існування. Культурні модальності людського буття. Предметність і процесуальність культури. Суспільні детермінанти й можливість входження людини в культуру. Субкультура та її різновиди.

Правова культура. Маргінальна культура. Східна і західна моделі культури, їх взаємовпливи. Національна культура і сучасна цивілізація. Зміст і головні риси інформаційної цивілізації. Різноманітність форм цивілізації.

## **ТЕМА 10. Філософське розуміння суспільства**

Предмет соціальної філософії. Взаємодія соціальної філософії із суспільними і гуманітарними науками.

Філософія суспільства. Поняття “суспільство”. Основні підходи до розуміння суспільства: натуралістичні, соціопсихологічні.

Натуралізм і біхевіоризм. Евристичні можливості біологічного пояснення щодо соціальних явищ. Соціал-дарвінізм. Натуралістичні уявлення в соціальній філософії і геополітичні доктрини. Натуралістична модель соціальної реальності й соціобіологія. Теорія соціальної дії (М. Вебер, Т. Парсонс). Теорія предметної дії (К. Маркс). Принципи наукової концепції суспільства.

Суспільство як саморозвинена система, її елементи. Суб’єкти суспільства. Суспільні відносини, їх сутність і зміст. Розвиток суспільства як закономірний історичний процес. Суспільні закони, їх особливості, класифікація і механізм дії.

Діяльність як специфічний засіб існування соціального. Поняття засвоєння і відчуження. Діалектика цілей, засобів і результатів у процесі діяльності. Діяльність і праця.

Матеріальне й ідеальне в суспільстві. Суспільно-історична практика, суспільні потреби, інтереси й цілі.

Діяльність і комунікація. Поняття комунікації. Еволюція засобів комунікації: усна, письмова, печатна, комп’ютерна мова. Особисті, масові й спеціальні комунікації, їх роль у різні періоди життя людини і людства. Засоби масової комунікації у сучасному суспільстві. Інформаційне суспільство.

Суспільні відносини, їх сутність і зміст. Розвиток суспільства як закономірний історичний процес. Суспільні закони, їх особливості, класифікація і механізм дії.

Суспільство як система органічно пов’язаних сфер життєдіяльності людей. Сфери суспільного життя (економічна, соціальна, політична): сутність, зміст і взаємодія.

Суспільство і природа як підсистеми об’єктивної реальності. Природа природна і штучна. Ідея “панування над природою” і результати її реалізації. Взаємодія суспільства і природи.

Проблеми екології. Ноосфера. Поняття екосистеми. Еволюціонізм у ХХ – ХХІ ст. Глобальні проблеми людства і перспективи техногенної цивілізації.

## **ТЕМА 11. Особистість і суспільство**

Зміст значення людського виміру в соціальних процесах сучасної епохи. Зміст понять: людина, індивід, особистість. Особистість як предмет

соціального середовища та індивідуального вибору, її соціальні ролі у суспільстві. Типи особистості.

Історичні типи взаємовідносин людини й суспільства. Соціальне буття людини як єдність індивідуального і суспільного буття. Значення потреб та інтересів особистості для її діяльності. Соціальна зумовленість потреб особистості. Роль правової держави в подоланні відчуження людини від власності і влади, демократизації і гуманізації суспільства, забезпечення свободи особи.

Діалектика історичної необхідності свободи і відповідальності особи в суспільному розвитку, їх взаємна зумовленість. Неспроможність протиставлення свободи й необхідності. Історичний детермінізм і свобода вибору в діяльності людини. Зростання свободи особи як критерій суспільного прогресу.

## **ТЕМА 12. Сенс і спрямованість історії**

Предмет філософії історії. Філософія історії і соціальна філософія. Історія і філософія історії.

Суб'єкт історії. Закони і рушійні сили історії, проблеми її сенсу. Еволюція історичної самосвідомості. Становлення історичної самосвідомості (теогонія, космогонія). Сучасні концепції філософії історії: концепції локальних цивілізацій (М. Дани-левський, О. Шпенглер, П. Сорокін), гносеологічний напрям (В. Дільтей, Г. Зіммель, Р. Коллінгвуд, Р. Арон), комунікативна концепція К. Ясперса, технократичні концепції історії. Проблема єдності та багатоманітності всесвітньої історії. Культурно-цивілізаційні типології суспільств (натуралістичні, географічні, формаційні та ін.).

Проблема спрямованості історичного процесу. Теорії історичного кругообігу, концепції локальних культур і цивілізацій, уявлення про лінійну спрямованість історії. Постановка питання про "кінець історії" у новітній філософії (Ф. Фукуяма). Теорії цивілізаційного фіналізму, циклізму і катастрофізму.

Людина як суб'єкт історичного процесу. Об'єктивне і суб'єктивне в соціально-історичному процесі. Стихійне і свідоме в історії.

Смисл історії і ідея історичного прогресу (І. Валлерстайн). Суспільні ідеали і прогрес. Майбутнє людства як предмет дослідження і прогнозування. Історичні типи суспільного прогресу. Критерії прогресу.

Гуманізм як міра духовних і ціннісних критеріїв історичного прогресу. Криза гуманізму в умовах постіндустріального суспільства. Глобалістичні та антиглобалістичні тенденції сучасної цивілізації.

## **4. ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ВСТУПНОГО ВИПРОБОВУВАННЯ**

1. Світогляд, його структура, риси, суспільноісторичний характер і роль у житті суспільства.

2. Історичні типи світогляду, їх сутність, особливості, функції.
3. Предмет і метод філософії та основні питання філософствування.
4. Філософія в системі культури та її значення. Функції філософії.
5. Онтологія, її основні проблеми та категоріальні визначення.
6. Типи онтології та їх характеристика.
7. Виникнення і філософський смисл проблеми буття, її історичне усвідомлення. Категорія “субстанція”.
8. Матерія як об’єктивна реальність.
9. Головні філософські й природничо-наукові уявлення про матерію.
10. Матерія і рух. Головні форми руху матерії.
11. Простір і час як форми існування матерії.
12. Еволюція уявлень про простір і час. Просторово-часовий континуум.
13. Феномен соціального простору.
14. Поняття “світ” і “картина світу”. Сучасні наукові моделі розвитку світу.
15. Походження та сутність свідомості як філософська проблема.
16. Структура та сфери свідомості.
17. Рівні психічного життя людини: свідоме, несвідоме, підсвідоме.
18. Свідомість як форма регулювання і необхідна умова життєдіяльності людини, її суспільна природа, сутність і функції.
19. Самосвідомість, її форми і структура, предметність і рефлексивність.
20. Свідомість і мова. Природна і штучна мова, їх співвідношення.
21. Проблема штучного інтелекту.
22. Феномен несвідомого, його природа і функції. Несвідоме як психічний феномен. Енергетика і структура несвідомого.
23. Пізнання в контексті людського існування. Зародження гносеологічної проблематики в історії філософської думки.
24. Пізнання та його види.
25. Головне питання гносеології. Суб’єкт та об’єкт пізнання в класичній і некласичній науці.
26. Рівні й форми пізнавальної діяльності.
27. Діалектика чуттєвого і раціонального в пізнанні.
28. Буття як діяльність. Постановка проблеми практики у філософських доктринах. Структура практики.
29. Особливості соціального пізнання, його концепції.
30. Людина і суспільство як об’єкти соціального пізнання.
31. Проблема істини у філософії.
32. Види істини.
33. Критерії істини.
34. Істина та помилки.
35. Поняття науки. Специфіка наукового пізнання.
36. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання.
37. Логіка наукового дослідження та її етапи (факт, проблема, гіпотеза, теорія, ідея тощо).
38. Методологія наукового пізнання.
39. Поняття методу і методології.

40. Рівні методології.
41. Методи емпіричного дослідження.
42. Наука як об'єкт філософського дослідження.
43. Наука і мораль.
44. Свобода наукового пізнання і соціальна відповідальність вченого.
45. Феномен творчості. Творчість як найбільш адекватна форма людського існування.
46. Головні концепції творчості в історії філософії.
47. Етапи і структура творчого процесу.
48. Діалектика як вчення про розвиток і спосіб філософствування та її альтернативи.
49. Модифікація діалектики в сучасних філософських доктринах.
50. Поняття “категорія”, “закон”, “принцип”. Діалектика як система принципів, законів, категорій.
51. Об'єктивна і суб'єктивна діалектика.
52. Принципи діалектики.
53. Принцип загального зв'язку. Поняття “відношення”, “зв'язок”, “взаємодія”.
54. Принцип розвитку.
55. Проблема законів діалектики. Філософські спори навколо законів діалектики та її принципів.
56. Категорії діалектики (одиничне, особливе й загальне; явище і сутність; форма і зміст; частина й ціле; елемент, структура, система; причина й наслідок; необхідність і випадковість; свобода і необхідність; можливість і дійсність) та їх методологічне значення.
57. Проблема людини в історії філософії. Типи філософських антропологій.
58. Філософський аспект проблеми походження людини. Антропосоціогенез і його основні фактори.
59. Проблема природи та сутності людини.
60. Людина як єдність вітального, соціального і духовного.
61. Свобода як сутнісна властивість людини. Концепції свободи в історії філософії. Вибір, свобода, відповідальність.
62. Поняття духовного життя суспільства.
63. Елементи духовного життя суспільства та їх взаємозв'язок.
64. Поняття “суспільна свідомість”.
65. Суспільна свідомість та суспільне буття.
67. Зміст і структура суспільної свідомості, її закономірності.
68. Форми суспільної свідомості.
69. Культура як специфічна соціальна реальність.
70. Східна й західна моделі культури, їх взаємовпливи.
71. Національна культура і сучасна цивілізація.
72. Філософія суспільства. Основні підходи до розуміння суспільства. Принципи наукової концепції суспільства.
73. Суспільство як система, що саморозвивається, та її елементи. Суб'єкти суспільства. Суспільні відносини, їх сутність і зміст.
74. Діяльність як специфічний спосіб існування соціального.

75. Діалектика цілей, засобів і результатів у процесі діяльності. Діяльність і праця. Діяльність і комунікація.
76. Суспільні відносини, їх сутність і зміст.
77. Розвиток суспільства як закономірний історичний процес.
78. Суспільство і природа як підсистеми об'єктивної реальності.
79. Ідея "панування над природою" і результати її реалізації.
80. Еволюціонізм у ХХ – ХХІ ст.
81. Глобальні проблеми людства й перспективи техногенної цивілізації.
82. Історичні типи взаємовідносин людини і суспільства. Соціальне буття людини як єдність індивідуального і суспільного буття.
83. Форми буття людини: індивід, особистість, індивідуальність.
84. Особистість як продукт соціального середовища й індивідуального вибору.
85. Світ цінностей, спосіб його буття, рівні та структура.
86. Основи аксіології як науки про цінності.
87. Формування предмета філософії історії та її основні напрями. Структура й функції філософії історії. Сучасні концепції філософії історії.
88. Суб'єкти історії. Закони і рушійні сили історії, проблеми її сенсу. Проблема єдності та багатоманітності всесвітньої історії.
89. Людина як суб'єкт історичного процесу.
90. Об'єктивне і суб'єктивне в соціально-історичному процесі.
91. Стихійне і свідоме в історії.
92. Проблеми сенсу та спрямованості історії.
93. Основні концепції прогресу та регресу.
94. Критерії прогресу.
95. Постановка питання про "кінець історії" у новітній філософії.
96. Гуманізм як міра духовних і ціннісних критеріїв історичного прогресу. Криза гуманізму в умовах постіндустріального суспільства.

## **5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:**

1. Артюх В.О. Тяглисть історії й історія тяглості: українська філософсько – історична думка першої половини ХХ століття: монографія / В. О. Артюх. Суми: Вид-во СумДУ, 2010. 266 с.
2. Бистрицький Є., Зимовець Р., Пролеєв С. Комунікація і культура в глобальному світі. К. : Дух і літера, 2020. 416 с.
3. Бути людиною / М. Попович. К. : Вид.Дім "Києво-Могилянська академія", 2013.
4. Воронюк О. Л. Філософія : навч. посіб. 2-е вид., випр. К. : ВСВ "Медицина", 2015. 224 с.
5. Гатальська С. М. Філософія культури: Підруч. для студ. вищих навч. закл. К. : Либідь, 2005. 328 с.
6. Грані людського буття : позитивні та негативні виміри антропокультурного : монографія / Є.І. Андрос та ін. Київ : Наукова думка, 2010. 349 с.

7. Гринів О. І. Філософія: курс лекцій / О. І. Гринів. Львів : Тріада плюс, 2016. 364 с.
8. Данильян О. Г. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с.
9. Запорожченко О.В. Навчальний посібник з філософії з завданнями та тестами. Ізмаїл: РВ ІДГУ, 2019. 256 с.
10. Інформаційне суспільство: навчальний посібник / О.М. Анісімова, Я.Г. Кирилишен, А. В. Остапенко. Вінниця: ДонНУ, 2016. 202 с.
11. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником / Н. В. Хамітов, Л. Н. Гармаш, С. А. Крилова. 5-е вид., перероб. та допов. Київ: КНТ, 2017. 393 с.
12. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: «Новий Світ-2000», 2017. 1000 с.
13. Лузан А.О. Вступ до філософії: Навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2013. 136 с.
14. Людина в сучасному світі : колективна монографія : в трьох книгах / за заг. ред. В.П. Мельника. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. в 3 кн.
15. Малахов В. А. Етика : курс лекцій. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 214 с.
16. Основи філософських знань. Підручник/ За ред. В.А.Буслинського. Львів: Новий світ, 2013. 352 с.
17. Онтологія людини : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Лях та ін. ; за редакцією В.В. Ляха, Л.І. Мозгового. Слов'янськ, 2004. 229 с.
18. Пазенок В.С., Лях В.В., Соболев О.М., Самчук Р.В., Ковадло Г.П., Любимий Я.В., Шевченко С.Л., Федорченко В.К, Форменко Н.А., Кручек О.А. Ціннісні орієнтації сучасного інформаційного суспільства. К., 2013. 406 с.
19. Петрушенко В.Л. Філософія [Те: навч. посіб. для студ. Вищих закладів освіти I-IV рівнів акредитації 5-е вид., стер. Львів : Новий світ 2000, 2014. 504 с.
20. Поправко О.В. Антропологія : навчальний посібник / О.В. Поправко. Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2016. 285 с.
21. Скринник М. Філософія: навчальний посібник / Михайло Скринник, Лілія Фльорко, Микола Фльорко. Львів : Ліга-Прес, 2015. 477 с.
22. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підручн. для вищ навч. закл. / В. П. Андрущенко, Л. В. Губерський, М. І. Михальченко. Вид. 4-те, випр. та доп. К. : Юрінком Інтер, 2016. 552 с.
23. Таран В.О., Зотов В.М., Резанова Н.О. Соціальна філософія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2009. 272 с.
24. Тімченко О. Філософія : навчальний посібник для студентів усіх напрямів підготовки / О.П. Тімченко та ін. ; за заг. ред. О.П. Тімченка. Львів: Растр-7, 2015. 359 с.
25. Тлумачний словник основних філософських термінів / Петрушенко В.Л. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2009. 264 с.

26. Філософія : підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. – вид. 2-ге, перероб. та доп. – Ужгород : Говерла, 2021. – 440 с.
27. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: навч. посіб. Для студ. вищих навч. закл. / за ред. Г. І. Волинки; Нац. пед. ун-т імені М. Драгоманова. К. : Каравела, 2010. 464 с.
28. Філософія: навч. посіб. / за ред. І. Ф. Надольного. 8-е вид., стер. К. : Вікар, 2011. 455 с.
29. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Віктор Петрушенко. Львів: Львівська політехніка, 2019. 596 с.

Інтернет-ресурси:

1. Бібліотека українських підручників. URL: <http://pidruchniki.ws/>
2. Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України. URL: <http://www.filosof.com.ua>
3. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Українська електронна бібліотека. URL: <http://libr.org.ua/>
5. Філософська навчальна література online. URL: <https://pidruchniki.com/filosofiya/>
6. Філософія без кордонів. URL: <http://platonanet.org.ua>